

Управління культури, туризму і курортів
Хмельницької облдержадміністрації
Хмельницька обласна універсальна
наукова бібліотека ім. М.Островського

**Науково-дослідна
робота в бібліотеках
Хмельниччини
2009**

Хмельницька обласна універсальна наукова
бібліотека ім. М.Островського

**Науково-дослідна робота в бібліотеках
Хмельниччини
Вип. 5.**

Хмельницький
2010

Науково-дослідна робота в бібліотеках Хмельниччини. Вип. 5. / Хмельниц. ОУНБ ім. М.Островського. – Хмельницький, 2010. – 23 с.

Видання висвітлює результати науково-дослідної роботи колективу обласної універсальної наукової бібліотеки ім. М.Островського протягом 2009 року.

Друкується за рішенням Науково-редакційної ради Хмельницької ОУНБ ім. М.Островського.

Укладач: Полішук Н. П.

Рецензент: Маковська В. В.

Науковий редактор: Синиця Н. М.

«Склад і використання електронних інформаційних ресурсів в бібліотеках області».

(Загальнообласна локальна розвідка)

Метою дослідження стало: подальше удосконалення бібліотечних процесів та підвищення фахового рівня бібліотечних працівників

Завданням дослідження:

- **ступінь** користування користувачами та бібліотечними працівниками електронними ресурсами бібліотек області;
- **відношення** користувачів і працівників до надання даних послуг;
- **необхідність** додаткового розширення доступу до електронних інформаційних ресурсів в бібліотеках області;

Об'єктом дослідження стали користувачі районних бібліотек області, бібліотечні працівники, система бібліотечного обслуговування.

Предметом дослідження – потреби користувачів, ступінь їх задоволення електронно-інформаційними ресурсами ЦРБ області, їх думки, оцінки, пропозиції.

~ Вирішення поставлених завдань вимагало застосування методів анкетування користувачів, бібліотечних працівників, аналізу статистичної інформації та бібліотечної документації. Для реалізації дослідження були розроблені анкети для опитування користувачів, бібліотечних працівників ЦРБ.

У дослідженні взяли участь 16 ЦБС області (Білогірська, Вінковоцька, Волочиська, Дунаєвецька, Ізяславська, Кам'янець-Подільська, Летичівська, Славутська, Старокостянтинівська, Старосинявська, Хмельницька, Шепетівська, Ярмолинецька, ЦБС м. Кам'янець-Подільського, ЦБС м. Славута, ЦБС м. Нетішина). Під час дослідження респонденти опитувались методом анкетування. Було зібрано **356** анкет (**158** анкет користувачів бібліотек, **198** анкет бібліотечних працівників).

Аналіз одержаних результатів опитування користувачів показав, що найбільше бібліотеки відвідують користувачі, галузь професійної діяльності яких – гуманітарні науки (**101** відповідь - це 63,9% респондентів). Середній вік користувачів від 19 до 25 років. Тобто більшість з них ще студенти. В основному бібліотеки відвідують жінки.

Більша частина респондентів звертаються до електронних ресурсів бібліотек *щотижня* – **54** (34,2%), *щомісяця* – **40** (25,3%).

Джерелом доступу до електронних ресурсів респонденти вказали - «бібліотека» - **70** (44,3%) відповідей, і «дім» – **68** (43%) відповідей.

Не дивлячись на численні сучасні переваги електронної версії інформації респонденти все-таки використовують друковану – **54** (34,2%) відповідей, електронну лише – **36** (22,8%). Але для більшості респондентів це немає значення – **66** (41,7%) відповідей.

Серед переваг друкованої і електронної форми інформації респонденти вказували такі:

- **друковану** – **86** (54,4%);
- **електронну** – **72** (45,6%).

Респонденти, що користуються електронними ресурсами бібліотек, відмітили такі переваги:

на першому місці:

- оперативність публікації;
- доступність, можливість перегляду вдома чи на роботі;
- легкість у пошуку необхідної інформації;

на другому місці:

- одночасний перегляд великої кількості інформації;

на третьому місці:

- зручність у користуванні;
- можливість збереження інформації в електронному вигляді та швидкий друк.

А також такі недоліки:

на першому місці:

- складні у використанні;
- читання з екрану є менш приємним;
- довго завантажуються (при поганому зв'язку);

на другому місці:

- деякі операції потребують багато часу;

на третьому місці:

- необхідність пам'ятати паролі доступу.

Серед найголовніших недоліків електронного виду інформації респонденти вказували ще такі:

- відсутність комп'ютера у відділах бібліотеки чи взагалі (в бібліотеці, вдома...);
- немає доступу до Інтернету;
- витрачається електроенергія.

За підсумками анкетування електронним виданнями користується така кількість респондентів:

	Так, часто	Так, рідко	Інколи	Ніколи
<i>Електронними книгами</i>	21 (13,3%)	20 (12,6%)	34 (21,5%)	34 (21,5%)
<i>Електронними журналами</i>	19 (12%)	23 (14,5%)	26 (16,5%)	28 (17,7%)
<i>Базами даних</i>	50 (31,6%)	19 (12%)	33 (20,9%)	15 (9,5%)
<i>Інше ...</i>	Інтернет - 1 (0,6%); Законодавча база - 1 (0,6%); Аудіо книги - 1 (0,6%); Der Weg - 1 (0,6%).	ІТ, преса - 2 (1,3%)	Інтернетом - 1 (0,6%)	3 (1,9%)

В майбутньому респонденти хочуть отримувати через бібліотеку такі електронні видання:

- Реферати – **5**;
- Дипломи, курсові – **1**;
- Нові видання з:
 - історії – **6**;
 - права – **2**;
 - психології – **2**;

- медицини – **1**;
- нумізматики – **1**;
- астрономії – **1**;
- бухгалтерського обліку – **1**;
- фізкультури, спорту – **1**;
- історії моди - **1**;
- рідкісних книг – **1**;
- художньої літератури – **2**;
- законодавства України – **1**;
- законодавчої бази в Україні в галузі «Культура» – **1**;
- сучасної української літератури – **1**;
- про видатних діячів України – **1**;
- математики – **1**;
- лінгвістичних словарів -**1**;
- про жінок в історії Англії – **1**;
- журнал DJ MAD – **1**;
- професійно-педагогічної комунікації – **1**;
- нові книги Дена Брауна – **1**.

- Науково-популярні видання – **3**
- Наукові роботи – **4**
- Каталоги – **2**
- Нові періодичні видання – **3**
- IMDb, CDDb, 3DNews, KINOPOISK – **2**
- Запис фонограм (мінусовок) – **1**
- Бази даних ВНЗ – **1**
- Технічна документація – **1**
- Бази даних сучасної музичної культури – **1**
- Аудіо книги – **1**.

Респонденти іноді готові сплачувати за інформацію в електронному вигляді. Такі суми вказували у анкетах користувачі бібліотек (які вони готові сплачувати за послугу):

- 50 грн. – запропонували **3** (1,9%) респонденти;
- До 50 грн. – **1** (0,6%);
- 30 грн. – **2** (1,3%);
- 20-50 грн. – **2** (1,3%);
- 20 грн. – **21** (13,3%);
- 10-20 грн. – **4** (2,5%);
- 19 грн. – **1** (0,6%);
- 15 грн. – **7** (4,4%);
- 12 грн. – **1** (0,6%);
- 10-15 грн. – **2** (1,3%);
- 10 грн. – **37** (23,4%);
- 5-10 грн. – **2** (1,3%);
- 6 грн. – **2** (1,3%);
- 5 грн. – **24** (15,2%);
- 3 грн. – **1** (0,6%);
- 1 грн. – **2** (1,3%);
- 0,60 грн. – **1** (0,6%);
- 0,50 грн. – **1** (0,6%).

Засоби електронної комунікації в своїй діяльності використовують стільки респондентів:

	<i>ніколи</i>	<i>раз на рік</i>	<i>раз на місяць</i>	<i>раз на тиждень</i>	<i>раз на день</i>
<i>Електронна пошта</i>	34 (21,5%)	3 (1,9%)	24 (15,2%)	37 (23,4%)	27 (17,1%)
<i>пересилка файлів</i>	27 (17,8%)	3 (1,9%)	6 (3,8%)	21 (13,3%)	11 (7%)
<i>підготовка спільних статей в режимі он-лайн</i>	43 (27,2%)	4 (2,5%)	13 (8,2%)	5 (3,2%)	1 (0,6%)
<i>системи електронних дискусій, форумів</i>	30 (18,9%)	5 (3,2%)	14 (8,9%)	10 (6,3%)	10 (6,3%)

Найчастіше респонденти звертаються до Інтернету **«раз на тиждень»** - **52** (33%) відповіді, з метою пошуку інформації для навчання, та для професійної діяльності.

Роль бібліотеки у сучасному суспільстві, на думку респондентів, це місце, де можна отримати необхідну інформацію.

Серед побажань і зауважень респондентів можна виокремити наступні:

- Створити електронну бібліотеку;
- Розширити інформаційні послуги;
- Щоб час користування Інтернетом не був обмежений;
- Збільшити підписку періодичних видань;
- Мати безперервний доступ до інформаційних ресурсів за помірними цінами;
- Встановити швидкісний доступ до Інтернет;
- Поповнити бібліотечні фонди сучасними виданнями;
- Збільшити ресурс доступу;
- Щоб збільшились електронні ресурси в бібліотеці;
- Встановити Інтернет;
- Створити Інтернет-центр;
- Збільшити кількість нових комп'ютерів.

Більше друкованих видань побажав – 1 респондент, (відповідь не стосується електронних інформаційних ресурсів).

Аналіз одержаних результатів опитування бібліотекарів показав, що **92** (46,5%) працівники бібліотек мають вищу освіту, **17** (8,6%) – вищу спеціальну, і **71** (35,8%) – середню спеціальну, що свідчить про високий рівень освіченості і обізнаності бібліотечних працівників у своїй діяльності. Більшість працівників працюють у бібліотеках вже понад **20-30 років** – **72** (36,4%) опитаних. **31-40 років** – **31** (15,6%). Це люди, які вже досконало знають ділянку своєї роботи у бібліотеці, і здатні якнайкраще обслуговувати користувачів, задовільняти всі їхні потреби у інформації. На жаль, не всі респонденти мають досвід роботи з комп'ютерами. **86** (43,4%) працівників не відповідали на запитання, що стосується досвіду роботи на комп'ютері, що свідчить про те, що вони не вміють працювати з комп'ютерними технологіями, хоча на даний час це найбільша необхідність.

83 (41,9%) респонденти мають вдома комп'ютер, **34** (17,2%) до того ж мають підключення до Інтернету.

Взагалі послугами Інтернету користуються **130** (65,7%) бібліотекарів, не користуються **46** (23,2%), хоча мали б користуватись уже всі. *Серед причин не користування Інтернетом респонденти вказували такі:*

- Немає комп'ютера;
- Не підключено;
- Через дитину (щоб не було доступу);

- Немає потреби.

Серед труднощів, що відчують бібліотечні працівники у роботі з електронними ресурсами, вказали такі:

- Недостатньо знаю комп'ютер;
 - Коли немає інформації;
 - Відсутність комп'ютера;
 - Не маю спеціальної освіти;
 - Не вмію спілкуватись з колегами через Інтернет;
 - Вік, мало часу;
 - Робота в ІРБІС;
 - Робота в ІХЕЛ;
 - Користуюсь за допомогою оператора;
 - Застарілий комп'ютер;
 - Перебої Інтернет - послуг;
 - Пошук інформації в Інтернеті;
 - Архіватори;
 - Операції з дисками.
- Ніяких труднощів не виникає у **16 (8,1%)** респондентів.

Бібліотечні працівники використовують доступ до електронних ресурсів, до Інтернет:

- для виконання професійних обов'язків – **153 (77,3%)**;
- для спілкування з колегами (форуми, електронна пошта, чати...) – **37 (18,7%)**;
- для дозвілля, вирішення своїх сімейних проблем – **23 (11,6%)**;
- для інших питань, не пов'язаних з роботою – **42 (21,2%)**.

Комп'ютери у діяльності бібліотеки використовуються:

1. Для презентації матеріалів, тем на семінарах	107 (54%)
2. Для пошуку інформації при підготовці до семінарів, навчань колективу, тощо.	170 (85,6%)
3. Для показу фільмів, фото на масових заходах	92 (46,5%)
4. Для створення електронних баз даних	114 (57,6%);
<p>Серед інших відповідей :</p> <ul style="list-style-type: none"> • Спілкування з колегами з інших бібліотек; • Для платних послуг; • Друку карточок; • Для підготовки сценаріїв; • Задоволення запитів користувачів; • Для документів; • Оформлення тематичних папок; • Друку; • Оформлення виставок; • Доступ до Інтернету; • Для музичного. супроводу на масових заходах; • Спілкування; • Для видання інформаційних листівок; • Інше . 	
49 (24,7%)	

На думку бібліотекарів, користувачі бібліотечні комп'ютери використовують для:

- a) Знаходять потрібну інформацію – **141** (71,2%);
- b) Комп'ютер робить процес пошуку інформації цікавішим для користувачів – **61** (30,8%);
- c) Робить навчання більш активним і усвідомленим – **56** (28,3%);
- d) Без них також можна ефективно знайти всю потрібну інформацію – **16** (8,1%).

Серед відповідей на запитання «скільки годин на день використовується комп'ютер в бібліотеці?» такі:

- 1 год. – **2** (1%) відповіді;
- 2 год. – **6** (3%);
- 4 год. – **9** (4,5%);
- 5 год. – **15** (7,6%);
- 6-7 год. – **6** (1%);
- 8 год. – **77** (38,9%);
- 9 год. – **10** (5,1%);
- Постійно – **6** (3%);
- По потребі – **5** (2,5%);
- Робочий день – **8** (4%);
- З 10.00 до 18.00 – **1** (0,5%);
- Не знаю – **4** (2%);
- Комп'ютер один на ЦРБ та ЦДБ – **1** (0,5%);

Слід також звернути увагу на побажання і пропозиції працівників щодо покращення організаційного забезпечення та інформатизації робочого часу:

Респонденти давали наступні пропозиції:

- Придбати більше комп'ютерів;
- Проводити семінари з працівниками, що працюють на комп'ютері;
- Перевстановити Windows;
- Підключити Інтернет;
- Відкрити Інтернет - центр;
- Створити електронний каталог;
- Забезпечити навчання працівників;
- Ввести в штат бібліотеки посаду інженера-програміста;
- Організувати навчання в системі ІРБІС;
- Забезпечити бібліотеки системою ІРБІС;
- Більше часу працювати на комп'ютері;
- Придбати ксерокс;
- Автоматизувати бібліотечні процеси;
- Покращити інформаційно-наукову бібліотеку;
- Оновити комп'ютерну техніку.

Дослідження, що проводились у ХОУНБ ім. М.Островського.

I.

«Через що читач залишає бібліотеку?»

(Локальна розвідка)

проводилось в три етапи:

1-й – опитування користувачів методом опитувальної скриньки;

2-й – опитування користувачів методом анкетування;

3-й – опитування бібліотекарів методом анкетування.

Завдання дослідження були такі:

- виявити причини, через які читач залишає ХОУНБ ім. М. Островського ;
- виявити відношення користувачів до обслуговування в бібліотеці;
- виявити шляхи покращення ситуації із залучення нових користувачів до бібліотеки та віднайти нові форми роботи з постійними користувачами.

Опитування проводилось на протязі 2-ох тижнів з 7. 04. 2009р. по 17. 04. 2009р. включно. На першому поверсі в холі обласної бібліотеки була поставлена скринька, для збору відповідей користувачів. Користувачам пропонувалось дати оцінку тому, як їх обслуговують в бібліотеці. Для цього були нарізані квадратики жовтого, зеленого, сірого кольору. Які пропонувались користувачеві, як один із варіантів оцінки, що полегшувало завдання та обмежувало користувача у варіантах відповіді. На квадратику користувачі повинні були вказати дату відвідування бібліотеки і відділ який вони відвідали, вибравши квадратик відповідного кольору. А саме:

- жовтий – відмінно;
- зелений – задовільно;
- сірий – незадовільно.

Негативним підсумок виявився через те, що були зібрані квадратики сірого кольору (*незадовільно*) – у кількості **7** квадратиків. А також **3** зеленого (*задовільно*). Жовті квадратики (відмінно) не брались до уваги, адже обслуговування в бібліотеці і так повинно бути відмінним, від цього залежить імідж бібліотеки, її значущість для суспільства області.

Серед семи квадратиків сірого кольору (*незадовільно*) були з *написом*:

- відділ виробничої літератури – **1**;
- абонемент – **3**;
- відділ мистецтв – **1**.

Відповіді працівників ХОУНБ ім. М.Островського найрізноманітніші. Більшість бібліотекарів прийшли до бібліотеки за покликом душі, дехто через обставини, що склались, дехто через те, що було вільне місце, а хтось тимчасово, а виявилось назавжди. Тому поважають і люблять свою роботу працівники бібліотеки. У роботі працівників нашої бібліотеки приваблює: можливість спілкуватися з людьми і бути їм корисними, можливість постійно самовдосконалюватись, любов до книги ...

Ставленням користувачів до себе задоволені **13** бібліотекарів, не задоволені - **4**, не завжди задоволені - **3**.

Серед побажань і пропозицій респондентів, щодо залучення читача до бібліотеки, такі:

- «Співпрацювати з читачами бібліотеки за межами бібліотеки. Проводити масові заходи, які цікаві читачам».
- «Змінити комп'ютерну техніку в Інтернет-центрі. Створити ігровий зал».
- «Ми – сфера обслуговування та інформаційного задоволення потреб читача. У читачеві потрібно бачити людину, завдяки якій ми отримуємо зарплату, і зробити все, щоб їй хотілось прийти до бібліотеки ще і ще».

- «Бібліотеки на Землі мають бути довічно! Треба змінити ставлення до читача, гнатися не за планом, а за якістю...»
- «Не нав'язувати свої послуги. Вивчити ринок інформаційних послуг і спробувати знайти своє місце у цьому ринку».
- «Більше популяризувати бібліотеку в ЗМІ, більше замовляти технічної літератури, більше найменувань періодичних видань по педагогіці, по роботі з комп'ютером»
- «Цінувати те, що читач прийшов до бібліотеки, уважно ставитись до нього».
- «Більше реклами самої бібліотеки, реклами про послуги, які надає бібліотека користувачу, про електронний каталог. Є студенти, які ходять в бібліотеку 5-й рік, і не знають, що можна скористуватись електронним каталогом».
- «Розкрити фонд абонементу для читача. Те, що вони мають це дуже мало».
- «Збільшити поповнення новою літературою не за рахунок кількості примірників, а за рахунок кількості авторів та назв. В відділі іноземної літератури життєво необхідні періодичні видання зарубіжних країн, мови яких вивчаються».
- «Комп'ютеризувати бібліотечні процеси, щоб пришвидшити обслуговування. У кожен відділ – комп'ютер для читачів».
- «Перш за все, треба починати з культури самого працівника. ...»

«Зміни не потрібні в структурі кадрів бібліотеки» - вважають **8** бібліотекарів.
«Потрібні»- вважають **6** бібліотекарів.

Своєю ділянкою роботи задоволені – **18** бібліотекарів. «І так і ні» – **1**.

Двоє респондентів вважають, що кількість користувачів бібліотеки збільшилась після того, як бібліотека стала працювати до сьомої години. **Дев'ять** вважають що ні. *Інші вказали свій варіант відповіді:*

- «Бібліотека повинна працювати у зручний для користувачів час» – **1** респондент;
- «Можливо ще не всі користувачі знають, що бібліотека працює до 19.00. – **2** респонденти;
- «Потрібно щоб пройшло більше часу - **2** респонденти;
- «Не володію інформацією» - **3** респонденти;

Серед відповідей, що давали працівники бібліотеки, вони вказали що змінити в обслуговуванні (навчитись) потрібно наступне:

- «Культуру спілкування, індивідуальний підхід до читача, поставити обслуговування читача на перше місце. Забезпечити читача потрібними джерелами інформації».
- «Кожен працівник має усвідомити, що читач приходить не у відділ, а у бібліотеку, і якщо якоїсь інформації немає у відділі – взяти у іншому, щоб читач пішов задоволеним. У нас дуже мало використовуються комп'ютерні технології, інтернет для обслуговування користувачів».
- «Уваги, поваги до читача, ввічливості».
- «Більше спілкуватися з читачем».
- «Краще вивчити фонд щоб швидше виконувати замовлення».
- «Тактовності».

«Потребують поповнення професійних знань» – **19** бібліотекарів. Найбільш актуальні теми, з яких працівникам не вистачає інформації:

- «Нові форми роботи з читачами. Підвищення професійної кваліфікації бібліотечних працівників, робота з кадрами».
- «Не вистачає знань з комп'ютеризації, особливо створення сайту та виставлення і використання електронних видань».
- «Бібліотечний менеджмент. Маркетинг у бібліотеці».
- «Програмування в Dreamweaver, бази даних, не вистачає інформації про роботу ОС Linux».
- «Користування інтернетом».
- «Обмін досвідом з колегами інших обласних бібліотек».
- «Вивчити бібліотечну справу».

- «Нормативно-правове забезпечення діяльності, досконале володіння новітніми технологіями»
- «Списання літератури. Пошук в електронному каталозі».

II.

«Місце ОУНБ в житті громади м.Хмельницького та області». (Експериментальне дослідження).

Метою дослідження стало: виявлення ролі ОУНБ в житті м. Хмельницького та області.

- **Завданням дослідження було:**

- вивчити думки та пропозиції респондентів щодо обслуговування користувачів в обласній книгозбірні;

- налагодити відносини з населенням міста, залучити до бібліотеки;

- визначити перспективні напрямки, форми і методи подальшого удосконалення обслуговування відповідно запитів та інтересів користувачів.

- **Об'єктом дослідження були** користувачі ХОУНБ, населення міста, бібліотечні працівники, система бібліотечного обслуговування.

- **Предметом дослідження:** потреби користувачів та ступінь їх задоволення документально-інформаційними ресурсами фондів ХОУНБ, заходами, що проходять у бібліотеці, їх думки, оцінки, пропозиції.

- **Методика дослідження.**

~ Вирішення поставлених завдань вимагало застосування методу інтерв'ю, бесіди з працівниками бібліотеки, експертної оцінки (власного погляду на дану проблему), аналізу закономірностей. Для реалізації дослідження було розроблено ряд питань для користувачів бібліотеки, бібліотекарів та жителів міста.

База дослідження.

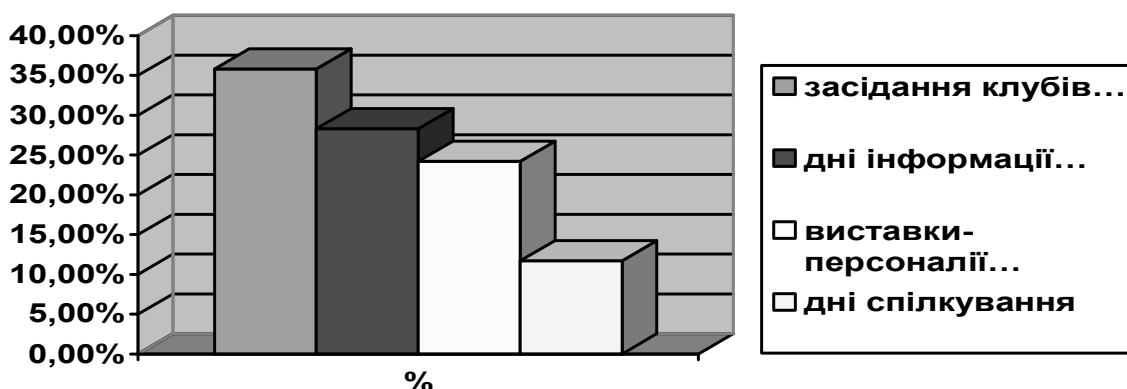
- ХОУНБ ім. М. Островського;
- м. Хмельницький.

Бібліотека для більшості респондентів це, насамперед, освітній центр, місце отримання книг та інформаційний центр, на останньому місці виявилась красназавча функція бібліотеки.

Мал. №1. Діаграма: «Думка респондентів, щодо функцій бібліотек».

З масових форм роботи респонденти перевагу у відвідуванні віддали засіданням клубів за інтересами, дням інформації присвяченим заздалегідь визначеній темі і дуже мало зацікавлені «днями спілкування».

Мал. № 2. Гістограма: «Динаміка відвідувань респондентами бібліотечних заходів».

32,5% респондентів не є користувачами бібліотек на момент проведення анкетування, але вони з задоволенням відповідали на запитання, і згодом пообіцяли записатись до бібліотеки.

У випадку закриття бібліотеки в населеному пункті 74,2% опитаних готові відстоювати свої права на інформацію, отримуючи її в даному закладі.

Майже всі учасники анкетування готові взяти участь у роботі бібліотеки не як пасивні відвідувачі, а як активні члени громадських об'єднань при бібліотеці.

III.

«Журнальні видання у фондах ОУНБ: їх використання».

(Анкетування).

Об'єктом дослідження стали користувачі бібліотеки, журнальні фонди бібліотеки, система бібліотечного обслуговування.

~ Вирішення поставлених завдань вимагало застосування методів анкетування, аналізу зібраної інформації, експертної оцінки (власного погляду на дану проблему). Дослідження проводилось методом анкетування.

База дослідження.

- ХОУНБ ім. М. Островського.

Під час дослідження проаналізовано 119 анкет (35,3% чоловік, 64,7% жінок).

Вік респондентів:

- 19-25 років – 15,1%;
- 26-35 років – 32,8%;
- 36-45 років – 20,2%;
- 46-50 років – 21,8%;
- більше 51 років – 10,1%.

Професія:

- Юристи - 1,7% користувачів;
- Службовці – 5,9%;
- Медсестра – 0,8%;

- *Бухгалтер* - 0,8%;
- *Вчителі* – 3,4%;
- *Психолог* – 0,8%;
- *Механік* – 0,8%;
- *Краєзнавець* – 0,8%;
- *Депутат* – 0,8%;
- *Пенсіонери* – 4,2%;
- *Різноробочий* - 0,8%;
- *(Домогосподарки* – 1,7%;
- *Письменники* – 2,5%;
- *Бібліотекарі* - 10,1%;
- *Навчаються* (студенти) - 12,6%;
- 52,1% респондентів не вказали своєї професії.

Мотив звернення до журнальних фондів бібліотеки респондентів:

- *Професійна діяльність* - 28,6%;
- *Навчальний процес* - 38,6%;
- *Особистий інтерес* - 32,8%.

(99,2%) респондентів люблять читати журнальні видання, не любляє всього 1 (0,8%) респондент із 119 опитаних.

Вітчизняні видання подобаються - 60,5% респондентам. Зарубіжні - 39,5%.

За підсумками відповідей респонденти оцінили від 1 до 5 тем вітчизняних та зарубіжних журналів:

<i>Теми журнальних видань:</i>	<i>Вітчизняна</i>	<i>Зарубіжна</i>
Спортивно-природнича	4	4
Суспільно-політична	4	4
Навчального х-ру	5	3-4
Розважального х-ру	4-5	5
Професійно-виробнича	5	5

За підсумками відповідей респонденти оцінили від 1 до 5 наповнення вітчизняних та зарубіжних журналів:

<i>Наповнення журналів:</i>	<i>Вітчизняна</i>	<i>Зарубіжна</i>
Гарне оформлення, малюнки	4-5	4-5
Новий нестандартний сюжет	4	4
Загадки, інтриги сюжети	3-4	3
Популярні, рекламуючі журнали	1-3	4
Вміст журналів навчального характеру	3-4	5
Професійно-виробниче	3	4

Дослідження що проводились бібліотеками області. Білогірська ЦБС.

Центральною районною бібліотекою проводилось соціологічне дослідження «Значимість друкованого слова, книги, бібліотеки в житті людини». Ціль якого поліпшення бібліотечного обслуговування користувачів в бібліотеках району.

Волочиська ЦБС.

Публічна бібліотека, як соціальний інститут доступна широкому колу населення і максимально наближена до його потреб. На регіональному рівні це – інформаційний центр. Вона ще й є освітнім, культурно-просвітницьким центром.

Сьогодення впливає на функції бібліотек, трансформує її соціальну роль. За минулі десятиріччя стрімкого розвитку інформаційних технологій змінилися і сьогоднішній його користувач і характер його потреб. Тому для вивчення інформаційних запитів читачів серед користувачів сільських бібліотек району було проведено опитування **«Інформаційні запити читачів різних категорій і їх задоволення»**.

Мета дослідження – вивчення інформаційних запитів читачів різних категорій і їх задоволення.

Кількість опитаних читачів – 44. Серед респондентів є представники різних соціально-професійних груп. Найбільш численна - учні та студенти (39,6%), вчителі – 30,8%, службовці - 22%, інші – 7,6%.

Серед опитаних – 72,7% респонденти чоловічої статі, 27,2 % жіночої. За національністю - 100% українців.

За освітнім рівнем – з вищою освітою -15,9%,
з середньою спеціальною освітою -43,18%,
з середньою освітою -36,3%.

За віком користувачі розподілилися таким чином:

Від 15р. до 21р. – 25%,
23р. – 25р. – 18,18%
36р. – 50р. – 47,72%
51р. – 65р. – 9%.

В сільській бібліотеці читач має можливість не тільки отримувати необхідну інформацію, а й змістовно й цікаво провести вільний час. Крім сільської бібліотеки читачі користуються ще й шкільною бібліотекою - (11,3% студентів та учнів). Крім цих бібліотек користуються ще районною та обласною бібліотеками - 6,8%.

Читачі сільських бібліотек вважають читання важливим засобом самовдосконалення. Для задоволення своїх інформаційних потреб бібліотеку відвідують 52% респондентів, з метою підвищення фахового рівня – 25%.

Для самоосвіти бібліотеку відвідують 13,6% респондентів, для спілкування з однодумцями - 4% респондентів.

Сільська бібліотека є одним з інформаційних центрів на селі, вона задовольняє інформаційні потреби користувачів на 86,4%, не задовольняє – на 13,6%.

Переважає більшість респондентів вважає, що найбільш доступним джерелом інформації є книги, які можна взяти додому. Не менш важливим джерелом інформації є періодика (45%), яка знайомить з новим.

Недоступним для респондентів в сільській бібліотеці є Інтернет, тому що комп'ютерів в бібліотеках немає. Ним можна користуватися в районній та обласних бібліотеках.

Найчастіше користувачі звертаються за художньою літературою(56,8%) звертання до суспільно – політичної літератури становить – 34%, до науково – популярної – 36%.

Студенти та учні беруть необхідну інформацію для навчання з підручників - 43,2% з додаткової літератури – 65,9%, з Інтернету -20% (в інших бібліотеках або дома)

Висновок.

Проаналізувавши 44 анкети виявлено, що, всупереч загальній тенденції падіння інтересу до читання у дозвіллі та для повсякденної роботи серед опитуваних сільських користувачів бібліотек Волочиського району, інтерес до читання зростає і посідає одне з провідних місць.

Більшість сільських респондентів, особливо ті що навчаються, що вдосконалюють свою освіту, підвищують свій фаховий рівень не можуть обійтися без бібліотеки.

Для них бібліотека – це перш за все, інформаційний центр, а потім місце де можна поспілкуватися, отримати книги. Це ще раз підтверджує, що бібліотека сьогодні є інформаційним центром на селі. Бібліотеки сьогодні володіють тільки друкованими джерелами інформації. Модернізація до наших сільських бібліотек ще не дійшла. Навіть 1-2 комп'ютери без виходу в Інтернет не дає можливості бібліотеці виконувати функцію інформаційного центру в повній мірі. Половина опитуваних хоче отримувати електронну інформацію.

Проведення анкетування переконливо довело необхідність впровадження новітніх інформаційних технологій в роботу сільських бібліотек для повного задоволення інформаційних потреб читачів.

Додаток 1 (приклад анкети).

Анкета користувача «Інформаційні запити читачів різних категорій і їх задоволення».

Шановні користувачі! Відділ організаційно-методичної та інформаційно-бібліографічної роботи разом з бібліотеками філіалами Волочиської ЦБС вивчає інтереси та інформаційні запити сучасних користувачів. Нам потрібна постійна інформація про те, що Ви читаєте, чим цікавитесь, які проблеми Вас турбують. Для цього просимо дати відповіді на запитання анкети. Заздалегідь, вдячні Вам.

Потрібну відповідь підкреслити або написати свій варіант.

1. Повідомте про себе, будь ласка деякі дані:

- стать /чол., жін./ _____

- національність /укр., рос, інша/ _____

- вік:

- 15-22
- 23-25
- 36-50
- 51-65
- 66-70
- 71-80

- освіта: /середня, сер/ спец., вища/

- ким працюєте, навчаєтесь _____

2. Якими бібліотеками Ви користуєтесь? _____

3. Вкажіть будь ласка, мету вашого відвідування бібліотеки:

- задоволення інформаційних потреб;
- підвищення фахового рівня;
- самоосвіта;
- спілкування з однодумцями.

4. Чи задовольняє Ваші інформаційні потреби бібліотека?

- так - ні

5. Вкажіть джерела інформації доступні вам у бібліотеці:

- книги;
- періодичні видання;
- ІНТЕРНЕТ.

6. За якою літературою Ви найчастіше звертаєтесь до бібліотеки?

- суспільно - політичною;
- науково-популярною;
- художньою.

7. Звідки Ви берете необхідну інформацію для навчання?

- ІНТЕРНЕТ;
- підручники;
- додаткова література.

(Підготувала - провідний бібліограф Волочиської ЦБС - К.І.Слобода).

З метою вивчення і задоволення попиту читачів бібліотеки на твори сучасної української літератури на абонементі "Юність" було проведено соціологічне розвідувальне дослідження на тему: **"Молодий читач і сучасна українська література"**.

Проводилось дослідження методом анкетування.

Користувачам бібліотеки було запропоновано дати відповіді на такі запитання:

- Якою мовою вони спілкуються в сім'ї?
- Чи читають твори української художньої літератури?
- Яка література цікавить їх більше?
- Яким жанрам сучасної української літератури вони надають перевагу?
- Чи задовольняє їх фонд сучасної української літератури в районній бібліотеці?
- Що може зробити бібліотека для піднесення престижу сучасної української літератури?
- Яку книгу сучасного українського письменника вони прочитали останнім часом?
- Що приваблює і хвилює їх в творчості цих письменників?

Всього опитано користувачів – 29:

- жінки – 25

- чоловіки – 4

За віком (роки)	15	16	17	21	22
Кількість опитаних	5	17	5	1	1

З них:

- учні шкіл – 24;
- учні ліцею – 3;
- студенти – 2.

Аналіз відповідей показав, що всі респонденти спілкуються в своїй сім'ї українською мовою. Переважна більшість з них читає українську художню літературу, сучасну і класичну.

Читають твори різних жанрів: прозу, драматургію, детективи, поезію.

Але з відповідей видно також, що не всі респонденти знайомі з творами сучасних українських авторів.

Проте багатьом користувачам не подобається нестача потрібних книг, в бібліотеці мало творів сучасних авторів.

Для піднесення престижу сучасної української літератури, читачі пропонують більше популяризувати її, та більше замовляти при комплектуванні фондів.

Отже, виходячи з отриманих під час дослідження даних, можна зробити ряд висновків:

- ❖ потрібно більше поповнювати фонди новинками сучасної української літератури;
- ❖ періодично популяризувати різними методами ті твори, що присутні в бібліотеці;
- ❖ складати рекламні проспекти для підняття іміджу сучасної української літератури.

(Підготувала - бібліотекар I-ої категорії Волочиської ЦБС - В.В.Небельська).

Городоцька ЦБС.

З метою визначення ролі бібліотеки, як інформаційного центру, в житті населення, виявлення інтересів користувачів, визначення стратегії подальшого розвитку бібліотек в районі, привернення громадськості та органів місцевої влади до основних питань діяльності книгозбірні Городоцька ЦРБ та бібліотеки-філії в 2009 році провели соціологічне вивчення на тему: **«Бібліотека та бібліотекар очима читачів. Ваші пропозиції»**. Вивчення проводилось методом анкетування, та інтерв'ювання.

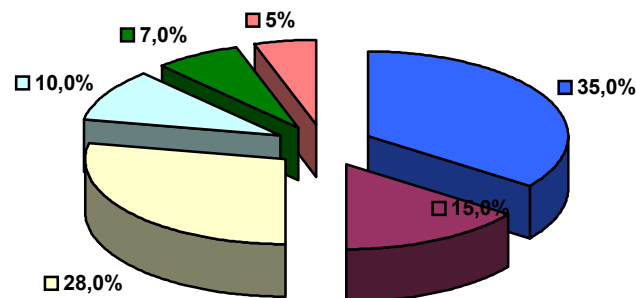
У анкетуванні взяли участь 100 респондентів. Серед них – 48% чоловіки, 52 % - жінки.

За віком учасники дослідження розподілились таким чином: юнацтво та молодь – 65 %, доросле населення – 35 %.

За професійною діяльністю: працівники держадміністрації, вчителі, учні шкіл, студенти вищих учбових закладів, медпрацівники, підприємці, працівники соціального захисту, безробітні та ін.

На запитання : «Що спонукає Вас звертатись до бібліотеки?». Отримали такі відповіді:

- навчання, самоосвіта, наукова праця - 35 %;
- отримання інформації про нову літературу - 15%;
- інтерес до ресурсів мережі Internet - 28 %;
- особистий інтерес до певної книги, газети, журналу, теми, автора твору – 10%;
- бажання відчувати себе освіченою людиною – 5%;
- потреба душі, дозвілля – 7 %.

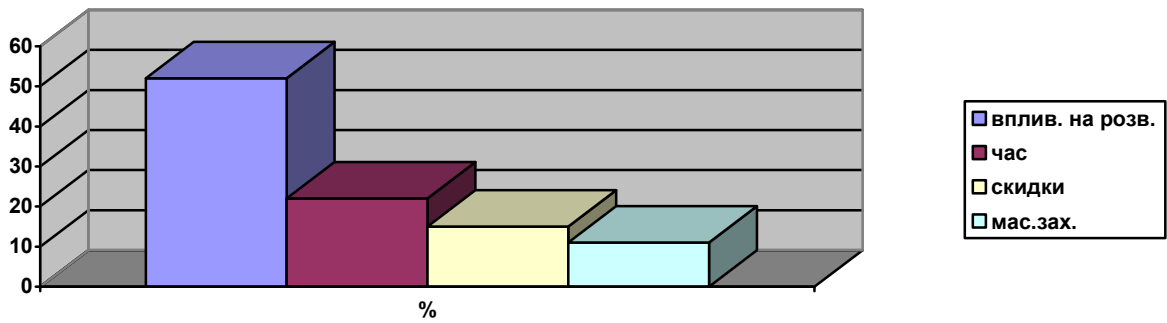

На запитання: «Що приваблює Вас у бібліотеці?». Отримали такі відповіді:

- універсальність фонду та його повнотою - 36 %;
- можливість одержання різноманітних довідок - 9 %;
- можливість користування ресурсами мережі Internet - 25 %;
- оперативне обслуговування; уважне ставлення до читачів - 13 %;
- зручний режимом роботи чи знаходженням неподалік від місця проживання або навчання - 12%;
- цікаві масові заходи – 15 %.

На запитання: «Гарний, сучасний бібліотекар на Вашу думку це?»

- бібліотекар, що володіє високим інтелектом, інформованістю, гарним смаком і впливає на розвиток цих якостей у читачів - 52%;
- економить час користувачів, надає психологічну підтримку - 15%;
- надає скидки Вам як активному користувачеві - 11%;
- організовує цікаві масові заходи – 22%.

Отже, сучасні користувачі люблять читати і спілкуватися й залюбки ходитимуть до бібліотеки, якщо ми, бібліотекарі, створимо привабливі умови для них. А саме: будемо привітними, уважними до кожного читача, кваліфікованими, оптимістичними, тобто, приємними людьми та справжніми фахівцями. Адже найкращою рекламою для нашої бібліотеки служить стиль нашого обслуговування, професіоналізм, грамотність наших працівників, привітність і бажання допомогти кожній конкретній людині.

На запитання: «Ваше бачення сучасної бібліотеки»

- Сучасна бібліотека збирає не тільки твори друку, а також аудіо – відеокасети, компакт-диски, комп'ютерні програми, бази даних – 28 %.
- Розширення послуг за допомогою відеотехніки, комп'ютерів, розмножувальної техніки – 33%.
- Використання комп'ютерних технологій при комплектуванні літератури, створенні довідкового апарату, обслуговуванні читачів -39 %.

Проведене дослідження дозволило сформулювати конкретні пропозиції з питань обслуговування читачів, бібліографічної та науково-методичної роботи, формування фондів.

Провівши соціологічне дослідження даної тематики можна впевнено констатувати, що для користувачів Городоцької ЦРБ бібліотека є не тільки інформаційним середовищем, а й місцем, куди люди ходять за інформацією, поспілкуватись, гарно провести вільний час.

Дунаєвецька ЦБС.

Сільськими бібліотеками Дунаєвецької ЦБС проводились анкетування:

- «**Чи задовольняє Вас фонд бібліотеки?**»;
- «**Що читають наші діти?**»;
- «**Бібліотека очима користувачів**»;
- «**Чи потрібна Вам інформація?**»;
- «**Роль бібліотеки в житті сільського жителя**»;
- «**Читач і бібліотека**».

Красилівська ЦБС.

В ЦРБ проведено маркетингове дослідження інформаційних, освітніх та соціальних потреб користувачів з обмеженими можливостями. Проведено *рекомендацію-розвідку* «**Втрачений читач**». За результатами вивчення започатковано **акції** - безкоштовний запис до бібліотеки «**Запрошуємо до читання**», «**Пробачення боржника**».

Старосинявська ЦБС.

Протягом 2009 року в бібліотеках системи проведені соціологічні дослідження, спрямовані на збір та аналіз найактуальніших проблем бібліотечної діяльності, а саме:

- міні- інтерв'ю **“Біля якої виставки Ви обов’язково зупинитесь?”**(ЦРБ,РДБ, б-ки – філ.),
- аналіз читацьких формулярів за адресами **„Хто читає в бібліотеці ?”** (ЦРБ),
- телефонне опитування **„Втрачений читач”** (ЦРБ),
- експрес-опитування **«Краща газета року»**(ЦРБ,РДБ),
- експрес – опитування **«Мій улюблений журнал»** (РДБ,ЦРБ) та ін.

(Підготувала - провідний методист Старосинявської ЦБС - Н. Шамрай).

ЦБС м. Кам’янець-Подільський.

З метою досконалого вивчення потреб користувачів та оперативного і повного задоволення їхніх запитів було проведено соціологічні дослідження:

- **«Нові моделі бібліотечного обслуговування»** (I-III кв. ЦБ);
- **«Співпраця громади та бібліотеки»** (II-IV кв. ЦБ);
- **«Книга року – 2008».**

Найефективнішою та найоперативнішою формою по поглибленому вивченню інформаційних потреб користувачів було проведення анкетування:

- **«Краснзавчий аспект діяльності бібліотек»** (I квартал, ЦБС);
- **«Я знаю про бібліотеку - ...»**(III квартал, ЦБ, представники органів виконавчої влади);
- **«За знаннями в електронний світ»** (III кв., Інтернет – центри);

Традиційно проводилось експрес-опитування під час проведення масових заходів та безпосереднього обслуговування читачів:

- **«Що Ви читаєте?»;**
- **«Ваша улюблена книга?»;**
- **«Книга чи комп’ютер?»;**
- **«Як читає моя сім’я?».**

Інноваційне вивчення інформаційних потреб користувачів було проведено методом хол – тесту органів місцевої влади: – **«Послуги бібліотеки та керівники»** (I кв.,представники органів виконавчої влади).

- **“Бібліотечне інформування та місцеве самоврядування”** (IV кв. ЦБ).

ЦБС м. Нетішин.

Орієнтиром у пошуку шляхів поліпшення стану обслуговування, ефективного використання інформаційного ресурсу, вивчення пріоритетів у роботі з читачами, стали результати соціологічних досліджень та анкетування.

Працівниками центральної міської бібліотеки було проведено і проаналізовано опитування читачів бібліотеки **„Чи задовольняє вас фонд нашої бібліотеки?”**. З відповідей з’ясували, що проблемною залишається брак галузевої літератури українською мовою з питань техніки, математики, медицини, тому що найкращими групами читачів є студенти, учні, працівники атомної електростанції. Результатами соціологічних досліджень та анкетувань бібліотекарі керуються при комплектуванні своїх фондів та розробці напрямів розвитку бібліотеки.

ЦБС м. Хмельницький.

Щорічно проводяться соціологічні розвідки вивчення складу читачів, їх інтересів. Серед них:

- *«Комп'ютер у бібліотеці: іграшка чи засіб освіти»* у філії №11, *«Цікаві таємниці в книжковій скарбниці»* у філії №2; *«Використання періодичних видань»* філ.№11,13,9,7,10; *«Потреби читачів і організація дозвілля»* філ.№11,13,9;
- бліц –опитування *«Чи задовольняє Вас фонд нашої бібліотеки?»* в ЦБ; *«Нас цікавлять ваші читацькі інтереси»* у філії №10;
- анкетування *«Які періодичні видання потрібні бібліотеці»* у філіях №10 та 13; *«Твої побажання щодо покращення роботи бібліотеки»* у філії №8.

Для покращення роботи з правового виховання в рамках заходів *«Обласної Програми правової освіти населення на 2007 – 2010 роки»* в ЦБ було проведено анкетування. В результаті якого стало видно, що робота по пропаганді правових та юридичних знань, проводиться належним чином. Але для покращення роботи в цьому напрямку потрібно постійно доукомплектовувати фонд новою літературою юридичного характеру, періодичними виданнями, адже цікавість користувачів до літератури правового характеру з кожним роком стає все більшою.

Майже 50% читачів бібліотеки-філії №11 це – службовці, робітники, пенсіонери, інваліди, домогосподарки. Ці верстви населення цікавить, в першу чергу, література розважального жанру, що підтверджують щорічні експрес–опитування, спостереження бібліотекарів, міні – анкетування користувачів. Для вивчення реальних інтересів користувачів, бібліотекарі провели експрес-опитування читачів віком від 21 до 70 років. Перевага була віддана авторам розважального жанру, а саме: Д. Донцовій, О.Марініній, Л.Улицькій, Н.Нестеровій, Т.Устиновій, А. і С.Литвиновим, К.Вільмонт, Ч.Абдулаєву, М.Магіос. Аналіз читацьких інтересів щодо художньої літератури різних жанрів виявив, що для 60% читачів залишаються цікавими художні твори розважального жанру – жіночі романи, детективи.

З метою вивчення охоплення читання Південно-Західного мікрорайону бібліотекою-філією №7, на основі адресних даних читацьких формулярів, були визначені будинки, в яких мешкають користувачі бібліотеки. Аналіз дозволив виявити будинки, що найменш охоплені впливом закладу.

Одним із пріоритетів роботи бібліотеки-філії №11 є здійснення соціальної і гуманістичної функції: робота з користувачами похилого віку, самотніми, людьми, для яких книга та спілкування є, можливо, єдиним віконцем у «великий світ», а слово «читання» рівноцінним поняттю «жити». І це не просто слова, як показав аналіз контингенту користувачів бібліотеки 12% читачів - пенсіонери, а серед них є люди, яким виповнилося вже 85, а також інваліди.

Бібліотекарі Хмельницької міської ЦБС постійно проводять роботу з боржниками шляхом телефонного нагадування, а також співпрацюють з шкільними бібліотекарями.

В практику роботи бібліотек системи входить акція пробачення боржника. Протягом 2 тижнів користувачам пропонується безкоштовне повернення книг.

Для залучення нових читачів і пропаганди нової літератури в центральній бібліотеці один раз в квартал проводиться тиждень нової книги та день інформації. В рамках цих днів проводяться огляди нових надходжень, виставки перегляди та бібліографічні огляди літератури. Для індивідуального вивчення читацьких інтересів проводиться індивідуальне інформування за темами:

1. Сучасний стан авто-мото-техніки.

2. Комп'ютерні новинки.
3. Мій край, моя турбота.
4. Позакласна робота з учнями.

Зміст

1. «Склад і використання електронних інформаційних ресурсів в бібліотеках області». (Загальнообласна локальна розвідка).....	3
2. «Через що читач залишає бібліотеку?» (Локальна розвідка).....	9
3. «Місце ОУНБ в житті громади м. Хмельницького та області». (Експериментальне дослідження).....	11
4. «Журнальні видання у фондах ОУНБ: їх використання». (Анкетування).....	12
5. Соціологічні дослідження проведені бібліотеками області.....	14

Науково-аналітичне видання

**Науково-дослідна робота в бібліотеках
Хмельниччини**

Відповідальна за випуск: *Синиця Н. М.*

Укладач: *Поліщук Н. П.*

Комп'ютерний набір: *Поліщук Н. П.*
Комп'ютерна верстка, макетування: *Поліщук Н. П.*

Віддруковано у редакційно-видавничому відділі
Хмельницької ОУНБ ім. М.Островського